

Försöks- och utvecklingsarbete inom folkbildningen

2010

Folkbildningsrådet

Innehåll

Inledning _____	4
Försöks- och utvecklingsarbete inom studieförbund och folkhögskolor _____	5
Den gemensamma värdegrunden - alla människors lika värde och jämställdhet mellan könen	5
Det mångkulturella samhällets utmaningar	7
Den demografiska utmaningen	9
Det livslånga lärandet	9
Kulturen	10
Tillgängligheten och möjligheterna för personer med funktionsnedsättning	11
Folkhälsa, hållbar utveckling och global rättvisa	12
Avslutande reflektioner _____	13

Inledning

Syftet med rapporten är att ge exempel på försöks- och utvecklingsverksamhet som bedrivs inom folkbildningen 2010. Detta görs genom att lyfta några av de utmaningar som folkbildningen står inför och presentera exempel på hur folkhögskolor och studieförbund mött dessa i sin verksamhetsutveckling. Utmaningar och exempel presenteras utifrån de sju områden inom vilka verksamheter i särskilt hög grad utgör motiv för statens stöd¹:

- den gemensamma värdegrunden - alla människors lika värde och jämställdhet mellan könen
- det mångkulturella samhällets utmaningar
- den demografiska utmaningen
- det livslånga lärandet
- kulturen
- tillgängligheten och möjligheterna för personer med funktionsnedsättning
- folkhälsa, hållbar utveckling och global rättvisa

Försöks- och utvecklingsarbete är ett kontinuerligt inslag i verksamheten som bedrivs av studieförbund och folkhögskolor. Folkbildningen ska vara en arena där alla kan delta på lika villkor, vilket ställer extra höga krav på ett ständigt pågående utvecklingsarbete. Arbetet syftar till att nå de mål som studieförbunden och folkhögskolorna satt upp för sin verksamhet liksom de syften som ligger till grund för statens stöd till folkbildningen. Det syftar också till att möta förändringarna i det omgivande samhället och de nya krav som ställs på folkbildningens organisationer. Det handlar både om verksamhetens innehåll, formerna för lärandet, och vilka man når.

De sju områdena som rapportstrukturen följer har nära koppling till varandra, vilket medför att utmaningar och åtgärder kopplas till varandra inom olika områden. Varje område relaterar också ytterst till

folkbildningens överordnade syften att stärka demokratin och det folkliga deltagandet i samhällsutvecklingen, att öka bildningsnivån och utjämna utbildningsklyftor, och att bredda intresse för och delaktighet i kulturlivet.

I de projektexempel som presenteras i rapporten är det folkhögskolornas och studieförbundens egna beskrivningar av resultat och effekter som redovisas.

Utvecklingsarbetet inom folkbildningen är främst till för att stärka ordinarie verksamhet. När olika typer av *försöks- och utvecklingsverksamhet* inom folkbildningen beskrivs i rapporten har Folkbildningsrådet valt att fokusera på hur studieförbund och folkhögskolor antar nya utmaningar. Det innebär både att göra nya saker och att förnya och utveckla redan existerande verksamhet. Det kan handla om att hitta nya metoder och former för lärande, att möta nya målgrupper eller att stärka kvaliteten i verksamheten genom utbildningssatsningar för lärare eller cirkelledare.

Folkbildningsrådet gör årliga uppföljningar, men verksamhetsprocesserna sträcker sig ofta över flera år. Detta gör att initiativ som togs för flera år sedan kan återkomma i rapporteringen senare genom att resultat och effekter synliggörs bättre och vidareutvecklas i nya processer.

¹ Enligt Folkbildningspropositionen *Lära, växa, förändra* (2005/06:192)

Försöks- och utvecklingsarbete inom studieförbund och folkhögskolor

Den gemensamma värdegrunden; alla människors lika värde och jämställdhet mellan könen

SV ARENA – för mångfald, hållbar utveckling och demokrati

Studieförbundet Vuxenskolan (SV) startade under 2009 arbetet med att etablera och utveckla SV ARENA. SV beskriver att tanken med satsningen är att utveckla mötesplatser runt om i landet där människor får förutsättningar till samtal och reflektion kring aktuella lokala, nationella och internationella frågor. På SV ARENA ska åsikter brytas, nya tankar födas och dialogen flöda. Fokuserade områden är mångfald, hållbar utveckling och demokrati. Deltagarna och dialogen står i centrum, och mötena leds av professionella samtalsledare.

Igenkänning, engagemang, delaktighet och medial uppmärksamhet är målsättningar för SV ARENA. Tanken är att ge utrymme både för fördjupning och för samtal som leder till aktiva medborgare. SV:s förhoppning är att deltagaren, efter gemensam dialog ska känna sig inspirerad att gå vidare, fördjupa sina åsikter och tankar och sitt engagemang.

Resultatet hittills enligt SV är att konceptet har utvecklats när det gäller metoder, material och innehåll. Det har skett i ett samspel med elva lokala avdelningar från Malmö till Kalix som sedan 2009 ingått i utvecklingsarbetet. Under 2009 blev SV ARENA ett begrepp på flera av de aktuella orterna och också internt inom SV. Under 2010 öppnade man för

fler SV-avdelningar att starta och intresset har varit stort. Idag finns SV ARENA ett 20-tal platser runt om i landet. Flera avdelningar har redan kommit rätt långt i sitt arenatänk. Västerås SV-avdelning har startat ett nytt kulturhus i ett utanförskapsområde och SV Nässjö har nyss flyttat till nya lokaler med höga ambitioner om att vara den naturliga mötesplatsen i Nässjö.

Det artar sig – om demokrati som idé och praktik

Studieförbundet Bilda initierade under 2009 ett demokratiprojekt vars syfte var att vitalisera den inre demokratin och de demokratiska formerna i Bilda liksom förutsättningarna för regionstyrelsernas arbete. Demokratiprojektet slutrapporterades i slutet av 2009 under namnet Det artar sig – Om demokrati som idé och praktik i Studieförbundet Bilda.

Bilda, som ursprungligen grundades som Frikyrkliga Studieförbundet, består idag av de samfund som traditionellt benämnts som svenska frikyrkor, men även av ortodoxa kyrkor, ekumeniska organisationer och sedan 2010 även Stockholms katolska stift. Med en breddad medlemsbas kom ett utvidgat folkbildningsarbete och samhällsuppdrag, och också behovet av att anpassa formerna för demokratisk inflytande utifrån detta. En utmaning som antogs genom demokratiprojektet var just att hitta former för demokratisk samverkan mellan olika kyrkofamiljer från olika art och tradition. Bilda beskriver att man utmanas i sin ståndpunkt att vilja leva mångkultur. I sin verksamhetsberättelse för 2009 skriver man: *"Bilda har valt att organisera sig i spänningsfältet mellan olika tros- och kulturtraditioner. Vi vill inte bara vara en kanal för, eller spegling av, mångfalden av kulturer; vi vill aktivt leva i den genom utbyte och*

interaktion i olika uttrycksformer. På det sättet lämnar vi ett samhällsbidrag till ett av de mest krävande politiska och kulturella utvecklingsområdena i vår tid.”

Demokratiprojektet har mynnat ut i förslag till stadgeändringar och många tankar om hur man gemensamt kan öka intresset för demokratifrågor och stärka interndemokratien inom Bilda.

Förorternas Riksdag

Ett exempel på nya former för att nå nya grupper, utifrån strävan att skapa förutsättningar för alla människors rätt och möjlighet att delta i och påverka samhällsutvecklingen, är pågående projektet Förorternas riksdag - Forix vars huvudman är studieförbundet Ibn Rushd. I september 2010, helgen före valet, genomfördes för tredje gången ett storforum dit unga från städer i hela Sverige kom för att diskutera delaktighet och samhällsfrågor. Denna gång på Järvafältet i Stockholm.

Ibn Rushd beskriver att Forix syfte är att fånga upp den politiska viljan som finns bland ungdomar i Sveriges förorter och ge ungdomar chans att få inflytande och verktyg för att påverka. Genom projektet vill man bygga en nationell plattform för utbyte och möten, arbeta för att ta tillvara och stärka den politiska medvetenheten samt öka möjligheterna till egenmakt. Genom att skapa möten och bygga upp ett nätverk vill Forix bygga broar mellan ungdomar och organisationsvärlden. Ett mål är att lyfta upp aktuella frågor på ett nytt sätt, och man arbetar efter principen att inte bara vara *för* utan också *av* unga. Metoderna är utbildningar, samarbeten och ett årligt återkommande storforum. Storforum har tidigare år genomförts i Göteborg och Malmö.

I projektet samarbetar Ibn Rushd med flera organisationer på såväl nationell som lokal nivå, så som Sveriges Unga Muslimer, New Moon och lokala stadsdelsförvaltningar.

Forix har som utgångspunkt att projektets deltagare själva identifierar vilka frågor som diskuteras utifrån vad som har relevans för just dem. Exempel på teman som behandlats inom projektet är hoten mot religionsfrihet, integration, standarden på bostäderna i förorter och ungdomsarbetslöshet. Under större delen av 2010 lades stor fokus på det kommande valet.

Långsiktighet uppges vara ett av Forix ledord. Med detta avses ambitionen att lämna över något till ungdomarna, motivera dem och ge dem både

inspiration och verktyg för att de själva ska kunna organisera sig.

Ibn Rushd anser att projektet är nyskapande i sin ambition att nå unga människor i förorten och fånga deras samhällsintresse. Forix har visat sig nå nya grupper, som annars inte är särskilt aktiva i att utöva sitt medborgarskap.

Folkhögskolornas studeranderättsliga arbete

Sedan några år tillbaka har det pågått ett utvecklingsarbete på folkhögskolorna för att ta fram former för att stärka deltagarnas rättsliga ställning. Detta har resulterat i att Rörelsefolkhighögskolornas intresseorganisation (RIO) och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har gett Folkbildningsrådet i uppdrag att bilda Folkhögskolornas studeranderättsliga råd (FSR) och initiera överenskommelser mellan folkhögskolorna och FSR. Under hösten 2010 påbörjades detta arbete genom att de enskilda folkhögskolorna sammanställer sin studeranderättsliga standard, som i sin tur utgör underlag för skolans överenskommelse med FSR.

Folkhögskolornas studeranderättsliga standard följer en gemensam struktur som omfattar följande obligatoriska områden;

- Information innan den studerande är antagen
- Information vid kursstart
- Deltagarinflytande och studeranderätt
- Avgiftsfri undervisning
- Intyg
- Om en kurs upphör eller ställs in
- Utvärdering
- Försäkringar
- Disciplinära åtgärder
- Arkiv- och sekretessregler

Genom utvecklingen av FSR förväntas kvaliteten stärkas i bemötandet av elever på folkhögskolor. FSR blir också ett råd dit studerande vid folkhögskolekurser kan vända sig i tvister som rör frågor som omfattas av FSR:s uppdrag. FSR består av en ordförande (jurist), en ledamot utsedd av RIO, en ledamot utsedd av SKL, och två ledamöter som är studeranderepresentanter. FSR verkar från och med den 1 januari 2011.

Kompetensutveckling för styrelser och rektorer på folkhögskolor

2010 påbörjades genom RIO en försöksverksamhet som riktar sig till styrelser och rektorer på folkhögskolor. Man har, tillsammans med Arbetsgivaralliansen, utvecklat ett utbildningsprogram för folkhögskolors styrelser. Utbildningen berör frågor om skolans uppgift, folkhögskolans regelverk, ansvars- och rollfördelning, styr- och policydokument, arbetsgivarroll och aktivt och drivande styrelsearbete. Tanken bakom utbildningsprogrammet är att en kompetent styrelse bidrar till att utveckla relevans och kvalitet i skolan och dess verksamhet.

RIO har också initierat ett mentorsprogram för rektorer. Man har sett att omsättningen på rektorer i folkhögskolor varit relativt hög, och mentorsprogrammet är ett försök att stödja och stärka rektorerna i deras roll och ansvar för att på så sätt skapa bättre förutsättningar för kontinuitet och kvalitet i skolornas verksamhetsledning. Den enskilda skolan avgör vilken sorts mentor man vill anlita. En folkhögskola kan också välja att bilda en handledargrupp tillsammans med andra skolor och anlita en gemensam mentor/handledare.

Stimulera kvinnors entreprenörskap

Arena Företagande har genomförts av Hjälmareds Folkhögskola. Det har varit en 13 veckors heltidskurs för kvinnor, som varit intresserade av och nyfikna på eget företagande. Man har arbetat med ämnen som presentation, kommunikation, bemötande, marknadsföring, företagsekonomi, organisationsutveckling, stresshantering, hälsa och nätverkande. Undervisningen har varvats med föreläsningar, workshops och projektarbeten. Som en röd tråd genom utbildningen har information och kunskap kopplats till kursdeltagarnas affärsidéer, med syfte att bygga en hållbar affärsplan och en hållbar företagare. Parallellt med kursen har etablerade kvinnliga företagare fungerat som mentorer. Mål och syfte med projektet har varit att stimulera det kvinnliga företagandet och entreprenörskapet i Alingsås. Detta lever kursen upp till då samtliga kursdeltagare utom en är redo att starta sin egen verksamhet redan nu. Man har även upplevt en stor stimulans hos kursens mentorer.

Det mångkulturella samhällets utmaningar

Islam, en självklar del av Sverige – att öka folkbildares kunskaper om islam och islamofobi

En av folkbildningens uppgifter är att medverka till möten och erfarenhetsutbyten mellan människor från olika bakgrund. Genom detta ökar den ömsesidiga förståelsen, som i sin tur motverkar utanförskap, segregering, konflikter och diskriminering. Studieförbundet Ibn Rushd har under perioden november 2009 till november 2010 drivit försöksprojektet Islam – en självklar del av Sverige, för att motverka rasism och intolerans. Ibn Rushd beskriver att projektets syfte har varit att öka kunskapen om och skapa möjlighet till reflektion kring islam och islamofobi bland personer som arbetar med folkbildning i Sverige.

Initiativet till projektet växte fram utifrån att det inom folkbildningen finns ett behov av fortbildning kring frågor som islam, islamofobi och de former av rasism som kan sammankopplas med islamofobi. Området är viktigt för folkbildningens aktörer att behärska, dels för demokratiuppdraget och för uppdraget att arbeta för alla människors lika värde, men också för att anställda inom folkbildningen möter många muslimska kursdeltagare, och ska kunna bemöta dem på ett respektfullt, ickediskriminerande och kunnigt sätt.

Inom projektet utvecklades material, metoder och ett program för en utbildningsdag om islam och islamofobi. Ett antal redan rutinerade föreläsare utbildades i att använda materialet och metoderna. Fortbildningspaketet erbjöds sedan till samtliga folkhögskolor i landet och även till studieförbund och bibliotek. Under våren och hösten 2010 höll föreläsarna omkring 25 fortbildningsdagar om islam och islamofobi för anställda inom folkbildningen, runt om i landet. Projektet lanserades även under politikerveckan i Almedalen i juli 2010, samt under Bokmässan i Göteborg i september 2010. Parallellt har man också, tillsammans med Byrån för lika rättigheter, tagit fram en ”verktygslåda” mot islamofobi, som framgångsrikt använts i marknadsföring och tillämpning inom projektet.

Ibn Rushd rapporterar att deras erfarenheter av möten med folkbildningskollegor runt om i landet inspirerat till att vilja fortsätta med denna typ av projektverksamhet, riktad till såväl folkbildningens aktörer som till andra samhällsinstitutioner. Av mötet med anställda på folkhögskolor runt om i landet blev det enligt Ibn Rushd tydligt att frågorna var många och okunskapen om islam och muslimer ofta var hög, inte minst när det gällde den vardagliga interaktionen i olika undervisningssituationer på folkhögskolorna. Ibn Rushd uppfattade även att behovet av dialog kring värdegrundsfrågor var stort, och ser att man som studieförbund i detta angelägna folkbildningsarbete har en viktig uppgift och ett stort ansvar att bidra med kunskaper och erfarenheter.

Projektets första pilotfas avslutades i december 2010 och kommer att utvärderas av forskare från Linköpings universitet. Resultatet från utvärderingen kommer att ligga till grund för utveckling och förbättring av kommande utbildningsverksamhet om islam och islamofobi.

Två nya folkhögskolor

Från den 1 januari 2010 blev två nya folkhögskolor formellt självständiga och statsbidragsberättigade - Kista folkhögskola och Agnesbergs folkhögskola. I båda fallen handlar det om pionjärer. Kista är den första muslimska folkhögskolan i Sverige, och Agnesbergs är den första romska.

Kista folkhögskola

Kista folkhögskolas förening är huvudman för folkhögskolan. Det är en ideell och politiskt obunden förening vars ändamål enligt stadgarna är att bedriva folkbildning, främja kultur- och bildningsverksamhet för alla, skapa en trygg utveckling för svensk-muslimsk identitet, och bidra till en demokratisk utveckling av det svenska samhället.

Kista folkhögskola beskriver hur man samarbetar med många aktörer för att gemensamt bemöta utmaningar i närsamhället. En gång per år samlas flera organisationer, institutioner, företag med mera till ett så kallat Medborgarexpo för att visa upp sin positiva verksamhet för det lokala samhället och för att utbyta idéer. Detta är projekt som syftar till att återskapa det offentliga rummet där alla kan vara delaktiga och ta del av varandras erfarenheter och kunskaper. Kista folkhögskola vill med detta skapa en arena för alla medborgare i samhället för att träffas och genom möten skapa möjligheter och överbrygga barriärer.

Man rapporterar att det under 2010 deltog över 65 organisationer och 3 000 personer. Många som deltog och besökte mässan såg detta som något nyskapande och behövt för att tillsammans kunna utveckla det lokala samhället.

Ett annat projekt folkhögskolan bedriver är Bysnacket, som man beskriver som ett religionsöverskridande projekt som vill bidra till en gynnsam dialog mellan imamer, präster och sekulära. Då religion ofta stigmatiseras behövs en dialog för ömsesidig förståelse. Här skapas ett forum för viktiga samhällsfrågor. Folkhögskolans menar att Bysnacket har främjat många kontakter och kunskapsutbyten som går över religions- och samhällsgränser, och beskriver detta som en viktig bas för att öka toleransen och förståelsen för allas delaktighet i samhället.

Agnesbergs folkhögskola

Agnesbergs folkhögskola beskrivs som den första romska utbildningsinstitutionen. Västra Götalandsregionen är huvudman. Folkhögskoleverksamheten vänder sig till romer, är initierad, startad och ledd av romer. Detta är en viktig utgångspunkt för folkhögskolans verksamhet. Inte förrän 1965 ändrades svensk lagstiftning så att romer fick rätt att läsa på grundskola i Sverige, och avsaknaden av skoltradition har fortfarande följer i form av oproportionerligt många romska ungdomar med ofullständig skolgång. Det finns också studier som visar att många romska skolbarn haft svårt att tillgodogöra sig undervisningen inom det svenska skolsystemet. På Agnesbergs folkhögskola har lärarna ett romskt perspektiv på inläring, kunskap och arbete. Stor tyngd läggs på kulturidentitet vad det gäller språk, historia, seder och bruk. Utgångspunkten för verksamheten är enligt folkhögskolan att när man är trygg i sin egen kulturidentitets normer och värderingssystem så öppnar det upp för ett tryggare förhållningssätt i mötet med andra normer och värderingssystem.

Skolans främsta mål är att vara en trampolin ut i samhällets övriga institutioner, som finns till förfogande för majoritetssamhällets elever. Agnesberg framhåller delaktighet, mobilisering, igenkännande och inkludering som viktiga inslag i sitt pedagogiska arbete.

"Vi är unika", säger Keith Palmroth som är rektor och förvaltningschef på skolan. "Folkbildning är banbrytande, åtminstone i Agnesbergs skepnad. Och vi är inte bara exotiska, som folkbildare är vi produktiva också, fortsätter han. Här utbildas lika många romer som kommer ut i arbete som i resten av Sverige sammanlagt. Nästa år har vi hållit på i fyra år

och då kommer 18 personer med högskolebehörighet att lämna oss. De startade från scratch, var knappt på grundskolenivå när de kom hit. Nu är den klassen så bra!”²

Den demografiska utmaningen

It för äldre personer utan datorvana

Folkuniversitetet i Göteborg har genomfört en försöksverksamhet som de kallar Digitala livsberättelser. Syftet har varit att överbrygga den digitala klyftan genom att arbeta med livsberättelser och digitala medier i cirkelform. Deltagarna har varit aktiva personer mellan 65 och 86 år med ingen eller liten datorvana.

Då allt fler tjänster i samhället görs tillgängliga över internet vill projektet bidra till att minska klyftan mellan de äldre och det digitala samhället. För att nyttja samhällstjänsterna krävs en datormognad och vana. Ur Folkuniversitetets projektbeskrivning; *”Modern teknik är också en fantastisk tillgång för de personer oavsett ålder som behärskar den och/eller har modet att utforska den. Vi tror att livsberättelserna är det rätta sättet för våra projektdeltagare att närma sig datorn som redskap för att nå samhällstjänster.”*

En viktig princip i studiecirkeln har enligt Folkuniversitetet varit att berättandet skulle vara målet och det digitala skulle vara medlet. En pedagogisk utmaning har varit att i genomförandet av studiecirkeln hitta balansen mellan mål och medel. Folkuniversitetet rapporterar att projektet varit framgångsrikt, samtliga deltagare har ökat sin digitala kompetens jämfört med innan projektet. Det flexibla lärandet ger ett mervärde för verksamheten genom att det ger större möjligheter till variation både vad avser innehåll och form.

Samarbete för förnyelse – att nå unga

Grimslövs folkhögskola inledde 2008 ett samarbete med nätverket SIP (Samhällsförändring i Praktiken), som ett led i att utveckla skolans verksamhet, inom området flexibelt lärande och digitala medier. SIP är

ett paraplynätverk som omfattar olika initiativ till nytänk, utveckling och samhällsförändring.

Grimslövs folkhögskola beskriver att samarbetet tar sig flera uttryck och har lett till ett breddat och utvecklat distansupplägg med hjälp av nya metoder och digitala kommunikationsverktyg. Ett exempel på kursamarbete är en utbildning i Samhällsentreprenörskap, som vänder sig till personer med vilja att förändra och skapa nytt. Kursen handlar om processer och genomförande, och anpassas efter varje person. Antingen kommer deltagaren till Samhällsentreprenörer med egna idéer som man vill genomföra eller får man möjlighet att arbeta med befintliga uppdrag och utveckla idéer under kursens tid. Hela samhället och allt som pågår i det används som utbildningsrum, och projektarbetet är på riktigt, aldrig på låtsas.

Inom kursamarbetet ligger man i framkant gällande digital kompetens. Digitala medier används för kommunikation och marknadsföring samt som ett verktyg för att effektivisera och hantera information. Grimslövs folkhögskola beskriver att en viktig del inom samarbetet med SIP också varit att utveckla former och fortbilda personal för att öka användningen av digitala medier i undervisningen generellt vid folkhögskolan.

Det livslånga lärandet

Bilda online – community för folkbildning

I februari 2010 lanserades Bilda online, som är studieförbundet Bildas egen plattform för lärande på nätet. Bilda online är ett resultat av projektet Lärande på nätet som pågick under 2009 för att möjliggöra och inspirera till cirklar på nätet. Bilda beskriver Bilda online som ett av Sveriges första community för folkbildning och den är tänkt att vara en användarvänlig plattform som ger helt nya möjligheter för ledare och cirkeldeltagare att helt eller delvis mötas på nätet. Där kan man delta i, eller skapa egna studiecirklar och nätverk, få möjlighet att umgås i samtalsrum och träffa likasinnade eller inspirerande oliktankare. Bilda online är en digital mötesplats där man kan dela tankar, dokument, bilder och filmer.

Information och utbildningar för personal och ledare har påbörjats och en spännande utmaning 2010 var att arbeta in plattformen som ett verksamhetsrum för studiecirklar och nätverk. Utvecklingsarbetet, som pågick under hösten 2009, skedde i nära samarbete med ideella cirkelledare och personal i Bilda. Bilda rapporterar att

² Ur intervju publicerad i *Folkbildning 2010 – Årsskrift om folkbildningen i samhället* (Folkbildningsrådet 2010)

redan under hösten började flera distanscirkel och nätverk rulla; något som lett fram till att det redan vid lanseringen fanns uppemot 300 användare på sidan, och fem månader efter lanseringen hade närmare 600 personer registrerat sig.

Vidareutveckling av "IT för hemlösa"

2010 var det europeiska året för bekämpning av fattigdom och social utestängning. I samband med detta lyfte ABF Malmö särskilt upp den verksamhet som görs för och med människor som lever i hemlöshet och socialt utsatthet. Bland annat ordnades en fotoutställning utifrån projektet Med Malmö i Blick. Det är ett fotoprojekt för hemlösa och före detta hemlösa som går ut på att i studiecirkeln form förmedla kunskaper om digitala fotografering och bildbehandling, bildkomposition och bildanalys.

ABF beskriver hur man genom att delta får nya kontakter, bättre självförtroende och känner en stolthet över vad man själv åstadkommit. Deltagare vittnar om att motivationen till att ta itu med sin livssituation ökar. Samtidigt får andra människor kunskap om, insikt i och förståelse för hemlösas situation, genom det som bilderna förmedlar.

En annan studiecirkel som ABF genomförde under 2010 var Hemlösheten, fattigdomen och makten, som handlade om att visa att man kan bekämpa fattigdom och hemlöshet på ett hållbart sätt och övertyga politiker att genomföra detta. Slutsatserna från studiecirkeln presenterades för svenska och europeiska politiker vid en träff i Uppsala i december 2010.

ABF beskriver detta som ett resultat av det försöksprojekt - IT för hemlösa, som ABF startade 2007 tillsammans med Malmö stad. Utifrån att samhället går allt mer mot en e-demokrati syftade projektet till att skapa delaktighet även för de som är bostadslösa. Hemlösa personer har möjlighet att få tillgång till datorer på härbärgen och medborgarkontor, men behöver då också IT-kunskap för att kunna nyttja dem. Projektet genomfördes med framgång och har levt vidare sedan dess. Nya människor kommer in i verksamheten, tidigare deltagare går vidare på olika sätt och nya idéer och initiativ uppstår så som exempelvis projektet Med Malmö i Blick. Verksamheten har växt sedan starten och det finns idag ett flertal studiecirkel som vänder sig speciellt till kvinnor och män som lever i social utsatthet. Studiecirkelledare är ofta deltagare från tidigare kurser.

Validering av förtroendevaldas kompetenser

Medlefors folkhögskola beskriver hur man fortsätter att tillsammans med IF Metall, Kommunal och ABF utveckla metoder för att validera kompetenser som förtroendevalda utvecklar i sitt informella lärande. Man provar den modell för validering av kompetenser som utvecklas inom folkbildning – Ett koncept för validering av generella kompetenser i folkbildning och informellt lärande. Samtidigt utvecklar man ett webbverktyg och ett studiecirkelmateriale som ska underlätta deltagarnas egenarbete med att beskriva sina meriter och sina kompetenser. Tanken är att studiecirkeln ska användas som form, därför utbildas studiecirkelledare för att få igång flera grupper även på riksnivå.

De två första grupperna validerade sina kompetenser för tre år sedan. Deltagarna uppger att de genom validering synliggör sina kompetenser och att det ger självkänsla och ökat självförtroende. Projektet beskrivs av Medlefors folkhögskola som positivt; det är en pedagogisk idé som kan användas i många andra sammanhang. Medlefors folkhögskola har som följd av sina erfarenheter varit referens och bollplank åt andra.

Kulturen

Trampolinen – fler tjejer till musiken

Studiefrämjandet redovisar att man satsar betydande resurser på att utveckla kvaliteten i musikverksamheten. Cirka 150 medarbetare arbetar helt eller delvis med musikgruppernas utveckling. Att spela i ett band är en verksamhet där unga killar dominerar. Under 2010 har Studiefrämjandet gjort satsningar för att locka fler tjejer till musiken. Ett exempel som beskrivs är projektet Trampolin i Västra Skåne, där en projektledare har sökt upp intresserade tjejer och lotsat dem in i verksamheten – på deras villkor, och utifrån deras intresse. Nyfikenheten var större än förväntat och snabbt hade man fått igång elva nya band med tjejer.

Folkhögskolans dag

I april 2010 genomfördes Folkhögskolans dag. Syftet med dagen var att visa upp folkhögskolan som skolform, nå de grupper som inte söker sig till vanliga öppet hus, att främja samverkan mellan folkhögskolor

- lokalt och regionalt, och att testa digitala medier som ett sätt att nå nya grupper.

Arrangemanget visade upp en mångfald av aktiviteter som exempelvis elevutställningar på kulturhus, museer och offentliga platser. Deltagare från film-, musik- och teaterlinjer ordnade föreställningar. Deltagare från hantverkslinjer visade sina färdigheter och intresserade personer hade möjlighet att prova på olika typer av hantverk.

Dagens gemensamma budskap var ”folkhögskola nu!”, vilket kan ses både som en uppmaning och anspela på folkhögskolornas gemensamma webbplats. Varje skola hade sedan frihet att fylla budskapet med innehåll, med möjlighet att få tips och material genom Folkhögskolornas Informationstjänst/FIN. Närliggande folkhögskolor uppmuntrades att anordna dagen tillsammans.

Cirka 60 folkhögskolor deltog i Folkhögskolans dag, en tredjedel av dessa genomförde den i samverkan med andra. Hälften av de som deltog i folkhögskolans dag var på Facebook. Fler folkhögskolor är med på Facebook efter folkhögskolans dag än före, och flera folkhögskolor använder sig i olika sammanhang av Bambuser, en multimediatjänst som möjliggör livesändning på nätet via mobiltelefon. Folkhögskolans dag uppmärksammades i riksmidia, lokalpress och medielänkar. Hälften av de deltagande skolorna blev uppmärksammade lokalt.

Tillgängligheten och möjligheterna för personer med funktionsnedsättning

Mottagande av döva och hörselskadade asylsökande och nyanlända

Västanviks folkhögskola startade under 2010 ett treårigt projekt för att utveckla en modell för mottagande och introduktion av döva och hörselskadade asylsökande och nyanlända. Projektet genomförs i samarbete med Europeiska flyktingfonden, Allmänna Arvsfonden, Migrationsverket, Sveriges Dövas Riksförbund och Leksands kommun. Folkhögskolan rapporterar att projektet kan bli en modell för hela EU och verksamheten en permanent del av Västanviks folkhögskolas reguljära verksamhet.

Döva och hörselskadade asylsökande har, enligt folkhögskolans beskrivning, tidigare inte fått en rättvis och rättssäker asylprövning. De har inte haft tillräckliga kunskaper i svenskt teckenspråk för att med hjälp av teckenspråkstolk kunna uppge sina asylskäl.

Från och med april 2010 är mottagandet av döva asylsökande centraliserat till Migrationsverkets ansökningsenhet i Märsta, som hänvisar alla sökande till Västanviks folkhögskola. På skolan, som drivit en invandrarlinje sedan 1983, finns kompetent och utbildad personal, boende, organiserad sysselsättning och utbildning i en teckenspråkig miljö.

Enligt skolans beskrivning får de asylsökande på skolan uppleva ett ”språkbad” i svenskt teckenspråk med intensiv undervisning och individuella studieplaner på skoltid samt olika aktiviteter på fritiden. De asylsökande som får uppehållstillstånd erbjuds fortsätta i projektets steg två som är mer inriktat på undervisning i svenska och samhällsorientering samt en introduktion i det svenska arbetslivet.

Teater och musik som uttrycksmedel

Sundsgårdens folkhögskola och Hällefors folkhögskola är två exempel där man utvecklat teaterkurser som vänder sig till personer med bland annat Aspergers syndrom. Kurserna ger grundläggande teaterträning och leder fram till teaterprojekt som framförs både på och utanför skolan.

Skolornas utvärderingar visar att deltagarna växer som människor och också kan bidra till andra människors ökade insikter och livskvalitet. Hällefors folkhögskola beskriver att erfarenheten från den nya teaterkursen har gjort att man kunnat ta emot personer med funktionsnedsättning på ett annat sätt än vad man gjort tidigare, att personalen har deltagit, assisterat och fått handledning och därmed ökat sin kunskap och kompetens kring frågor som rör funktionsnedsättning.

Medborgarskolan har utvecklat musikverksamhet för och med personer som lever med psykisk funktionsnedsättning. Genom projektet Studio Rex, där instrument, replokaler, inspelningsstudio och handledare ställs till deltagarnas förfogande, har deltagarna fått tillfälle att utvecklas på enskilda instrument, spela i grupp, skriva texter och egen musik samt göra inspelningar. Medborgarskolan berättar också om hur Studio Rex har blivit en mötesplats där deltagarna lär sig att hantera instrument, att ge och få

konstruktiv kritik, att vara delaktiga i sociala sammanhang och utvecklas personligt och musikaliskt. Projektdeltagarna har fått ökat självförtroende och ökad tilltro till den egna förmågan att fungera i sociala sammanhang. Efter den första terminen gick en tredjedel av deltagarna vidare till arbetspraktik eller studier.

Folkhälsa, hållbar utveckling och global rättvisa

Världens Kurs – hur ser världen ut och vad är kyrkans roll?

Sensus har tillsammans med Svenska kyrkan utvecklat ett nytt samlat koncept för folkbildning inom globala frågor – Världens kurs. Sensus beskriver hur behovet av ett gemensamt och greppbart koncept för utbildning kring globala frågor har vuxit fram inom Svenska Kyrkan. Hur ser världen ut och vad gör kyrkan åt det? Är det kyrkans uppgift att bry sig om hur någon på andra sidan jorden har det? Tanken med Världens kurs är att den ska ge möjlighet att lära sig mer och att tillsammans med andra få reflektera och diskutera över kyrkans roll och över sin egen personliga roll i förhållande till omvärlden, att tydliggöra sambanden mellan det lokala och det globala. Målsättningen är att ökad kunskap leder till medvetna val och aktiv handling.

Världens kurs är enligt Sensus uppbyggt utifrån folkbildningens grundtanke, men är också en strategisk utbildning i internationella frågor som används av aktörer inom hela Svenska kyrkan. Upplägg och innehåll bygger på ett studiematerialkoncept och finns tillgängligt för alla på nätet. Man säger att flexibiliteten och anpassningsbarheten är en viktig del i konceptet. Eftersom målgruppen är bred är det viktigt att det kan användas på olika sätt, allt från en studiecirkel eller kortkurs till att vara en enklare ”plocklåda”. Grundkurs och några fördjupningskurser finns nu, och fler fördjupningskurser är under produktion.

Medborgarna och EU

Folkbildning Learning för Active Citizenship (FOLAC) verkar på uppdrag från RIO och SKL för att göra den svenska folkbildningen känd på de internationella arenorna och för att stimulera folkhögskolorna till ett större engagemang i internationella frågor. Under 2010 har arbetet varit inriktat på att folkhögskolorna, genom ökad kunskap, bidrar till ett ökat intresse bland både lokalbefolkning

och egna deltagare för den europeiska dimensionen i det svenska riksdagsvalet hösten 2010. Konkret har det inneburit att skolorna arrangerar, påverkar och på olika sätt deltar i det lokala offentliga samtalet om utvecklings- och klimatfrågor.

Uppskattningsvis deltog totalt ca 14 000 personer i projektrelaterade aktiviteter under 2010. Av dessa var ca 9 000 folkhögskoledeltagare och personal, drygt 1 000 var politiker, företrädare för myndigheter, det lokala näringslivet eller det civila samhället, och resterande 4 000 var övriga medborgare.

Samverkan mellan folkhögskolor har förekommit på olika sätt. I projektets gemensamma konferens på Folkbildningsnätet har man berättat för varandra vad som hänt. På så sätt har man kunna inspirera och tipsa varandra om metoder, föreläsare, webbsidor, litteratur och andra evenemang som haft kopplingar till projektet. Där, och i en uppföljningsenkät som de medverkande skolorna fyllt i, har flera uttryckt behov av att fortsätta samarbetet.

Miljöprofilering och miljöcertifiering av folkhögskolor

En utmaning för folkbildningens organisationer är att själva framstå som trovärdiga förebilder i arbetet för att öka människors insikt om vikten av förändrade värderingar och levnadsvanor för att kunna uppnå en hållbar utveckling och global rättvisa. Flera folkhögskolor satsar på att utveckla en miljöprofilering och miljöcertifiering.

Bollnäs folkhögskola beskriver exempelvis hur man sedan två år har arbetat intensivt med miljöprofilering och hur det bland annat har resulterat i en miljöcertifiering enligt ISO14001. I detta arbete har utbildning och kompetensutveckling av skolans personal ingått. Effekterna av detta uppges vara en tydligt ökad medvetenhet om miljö- och klimatfrågor bland såväl personal som elever, en medvetenhet som återspeglas i undervisningen och det dagliga livet på skolan och internatet.

Glokala folkhögskolan i Malmö är ett annat exempel, där flera av skolans kurser förberedde sig för och deltog i klimatkonferensen COP 15 i Köpenhamn i december 2009. I samband med detta startades en kortkurs, Återsvinnarna, som vänder sig till personalen i Sofielunds Folkets Hus där skolan hyr lokaler. Folkhögskolan förklarar att kursen har resulterat i aktiv påverkan på det inre miljöarbetet då det gäller att gynna ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet.

■ Avslutande reflektioner

Inom området *det mångkulturella samhällets utmaningar* tas många nya initiativ och nya aktörer etableras inom folkbildningen, vilket speglar samhällets kulturella mångfald. Samtidigt kan noteras att, trots att det kommer in fler aktörer så innebär det inte automatiskt att det sker en integration. Folkbildningen står fortfarande inför utmaningen att hitta former för att öka den integrerade verksamheten med hänsyn tagen till etniska, sociala och kulturella identitetsgränser.

Inom försöks- och utvecklingsverksamheten tas ofta IT-relaterade exempel upp, vilket speglar att flexibelt lärande och att minska den digitala klyftan är prioriterade områden inom folkbildningen.

Samverkan förekommer ofta och lyfts fram som prioriterat i folkbildningens försöks- och utvecklingsverksamhet. Det handlar om samverkan folkbildningsaktörer emellan och med andra samhällsaktörer. Genom att kombinera olika aktörers kompetenser och resurser stärks verksamheten.

Inom folkbildningen pågår försöks- och utvecklingsarbete ständigt för att möta utmaningar och behov. Till stor del sker detta inom den ordinarie verksamheten, men resultaten lyfts inte fram lika tydligt externt. I denna rapport ges exempel på försöks- och utvecklingsverksamhet inom folkbildningen. För att få en helhetsbild bör rapporten kompletteras med verksamhetsredovisningen i Folkbildningsrådets årsredovisning.

Folkbildningsrådet

Box 380 74, 100 64 Stockholm

Tel: 08-412 48 00, fax 08-21 88 26

fbr@folkbildning.se

www.folkbildning.se